

CHƯƠNG III

LIÊN KẾT HÓA HỌC VÀ CẤU TẠO PHÂN TỬ

CHƯƠNG III. CẤU TẠO PHÂN TỬ

I. NHỮNG KHÁI NIỆM CƠ BẢN

VỀ LIÊN KẾT HÓA HỌC

II. LIÊN KẾT CỘNG HÓA TRI

III. LIÊN KẾT ION

IV. LIÊN KẾT KIM LOẠI

V. LIÊN KẾT VAN DER WAALS

VI. LIÊN KẾT HYDRO

I. NHỮNG KHÁI NIỆM CƠ BẢN VỀ LIÊN KẾT HÓA HỌC

- 1. Bản chất của liên kết**
- 2. Một số đặc trưng liên kết**
  - a. Độ dài liên kết**
  - b. Góc hóa trị**
  - c. Bậc liên kết**
  - d. Năng lượng liên kết**
- 3. Các loại liên kết**

II. LIÊN KẾT CỘNG HÓA TRỊ THEO CƠ HỌC LƯỢNG TỬ

- 1. Phương pháp orbital phân tử (MO)**
- 2. Phương pháp liên kết hóa trị (VB)**
- 3. Các phân tử cộng hóa trị và lưỡng cực phân tử**

2. Phương pháp liên kết hóa trị (VB)

a. Quan niệm về liên kết cộng hóa trị

theo phương pháp VB

b. Các loại liên kết cộng hóa trị và bậc

liên kết

c. Các tính chất của liên kết cộng hóa trị

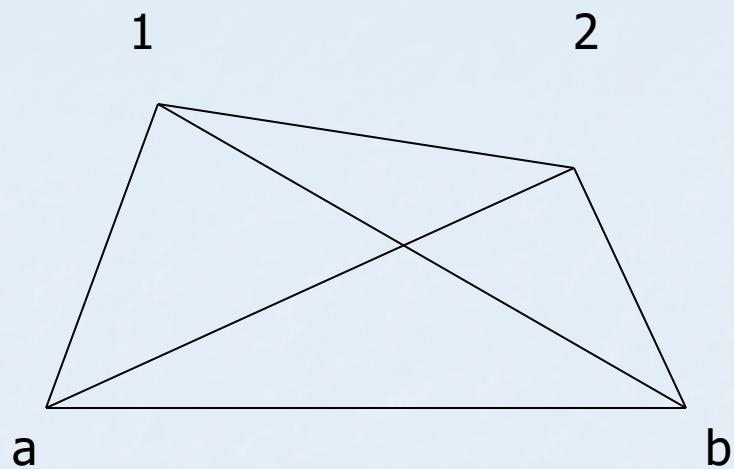

a. Quan niệm về liên kết cộng hóa trị theo phương pháp VB

- Lk cht cơ sở trên cặp e ↑↓
- Lk cht được hình thành do sự xen phủ của các AO hóa trị
- Liên kết càng bền khi mật độ xen phủ của các AO càng lớn
- Biểu diễn lk cht: $H : H$ hoặc $H - H$
- Điều kiện tạo lk cht bền:
  - ✓ Các AO có năng lượng xấp xỉ nhau
  - ✓ Các AO có mật độ e đủ lớn
  - ✓ Các AO có cùng tính định hướng

Ví dụ: xét phân tử H₂

Phương trình sóng Schrodinger:

$$\frac{\partial^2 \Psi}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 \Psi}{\partial y^2} + \frac{\partial^2 \Psi}{\partial z^2} + \frac{8\pi^2 m}{h^2} (E - V) \Psi = 0$$

$$V = \frac{e^2}{r_{ab}} + \frac{e^2}{r_{12}} - \frac{e^2}{r_{a1}} - \frac{e^2}{r_{a2}} - \frac{e^2}{r_{b1}} - \frac{e^2}{r_{b2}}$$

- Khi 2 ngtử H ở xa nhau vô cùng:

$$\Psi = \Psi_{a1} \Psi_{b2}$$

$$\Psi_{a1} = \frac{1}{\sqrt{\pi}} e^{-r_{a1}}$$

$$\Psi_{b2} = \frac{1}{\sqrt{\pi}} e^{-r_{b2}}$$

- Khi 2 ngtử H tiến lại gần nhau:

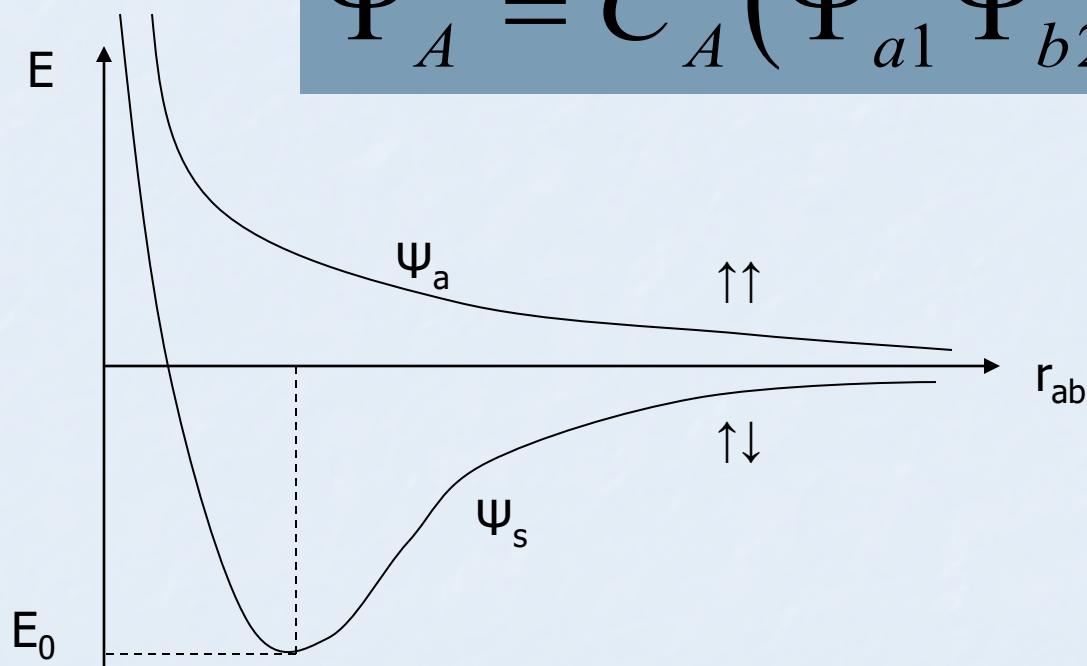
$$\Psi_{H_2} = c_1 \Psi_{a1} \Psi_{b2} + c_2 \Psi_{a2} \Psi_{b1}$$

- Giải pt được 2 nghiệm: $c_1 = c_2 = C_S$ $c_1 = -c_2 = C_A$

$$\Psi_S = C_S (\Psi_{a1} \Psi_{b2} + \Psi_{a2} \Psi_{b1})$$

$$\Psi_A = C_A (\Psi_{a1} \Psi_{b2} - \Psi_{a2} \Psi_{b1})$$

b. Các loại liên kết cộng hóa trị và bậc liên kết

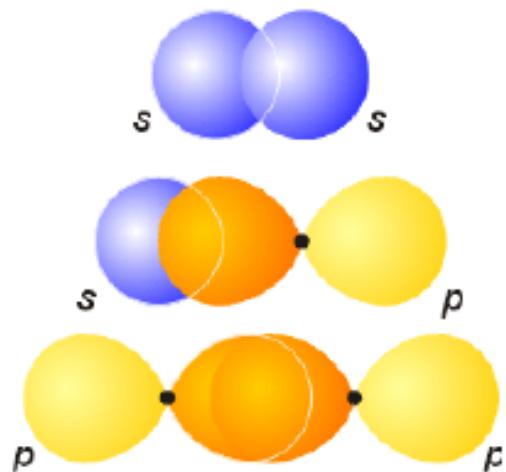
- Các liều liên kết:

- ✓ Kiểu σ
- ✓ Kiểu π
- ✓ Kiểu δ

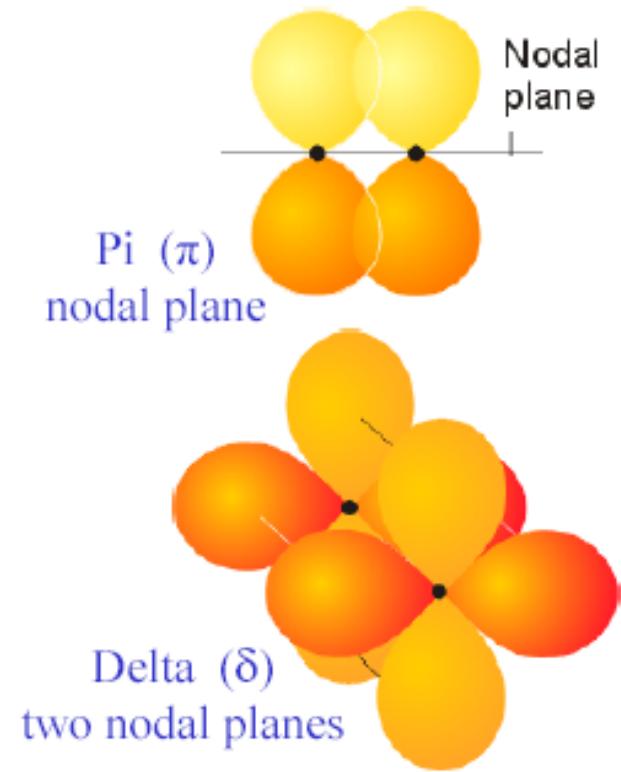
- Bậc liên kết:

- ✓ Bậc 1
- ✓ Bậc 2
- ✓ Bậc 3

Other Types of Bonding Interactions

Sigma (σ)
cylindrical symmetry

Pi (π)
nodal plane

Delta (δ)
two nodal planes

• Chú ý: các vùng xen phủ phải cùng dấu

c. Các tính chất của liên kết cộng hóa trị

- Tính bão hòa
- Tính định hướng
- Tính phân cực

➤ Khả năng tạo liên kết và tính bão hòa của liên kết cộng hóa trị

✓ Cơ chế ghép đôi (góp chung): ↑ + ↓

→ Khả năng tạo lk được quyết định bởi số AO hóa trị chứa e điện tử

- Chú ý: Số e độc thân có thể tăng lên nhờ kích thích:

Ví dụ: nguyên tử C: $\begin{array}{|c|}\hline \uparrow\downarrow \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{|c|c|c|}\hline \uparrow & \uparrow & \quad \\ \hline \end{array}$ $\rightarrow$ $\begin{array}{|c|}\hline \uparrow \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{|c|c|c|}\hline \uparrow & \uparrow & \uparrow \\ \hline \end{array}$

Cơ chế cho - nhận:

chất cho chất nhận

→ Khả năng tạo lk được quyết định bởi số và số

→ Khả năng tạo liên kết cht (theo cả hai cơ chế) được quyết định bởi số AO hóa trị của nguyên tố:

- Các nguyên tố chu kỳ I có 1 AO hóa trị → tạo tối đa 1 lk cht
- Các nguyên tố chu kỳ II có 4 AO hóa trị → tạo tối đa 4 lk cht
- Các nguyên tố chu kỳ III có 9 AO hóa trị → tạo tối đa 9 lk cht

Tính bão hòa của lk cht: Mỗi nguyên tố hóa học chỉ có khả năng tạo số giới hạn liên kết cộng hóa trị và bằng với số AO hóa trị của nguyên tố.

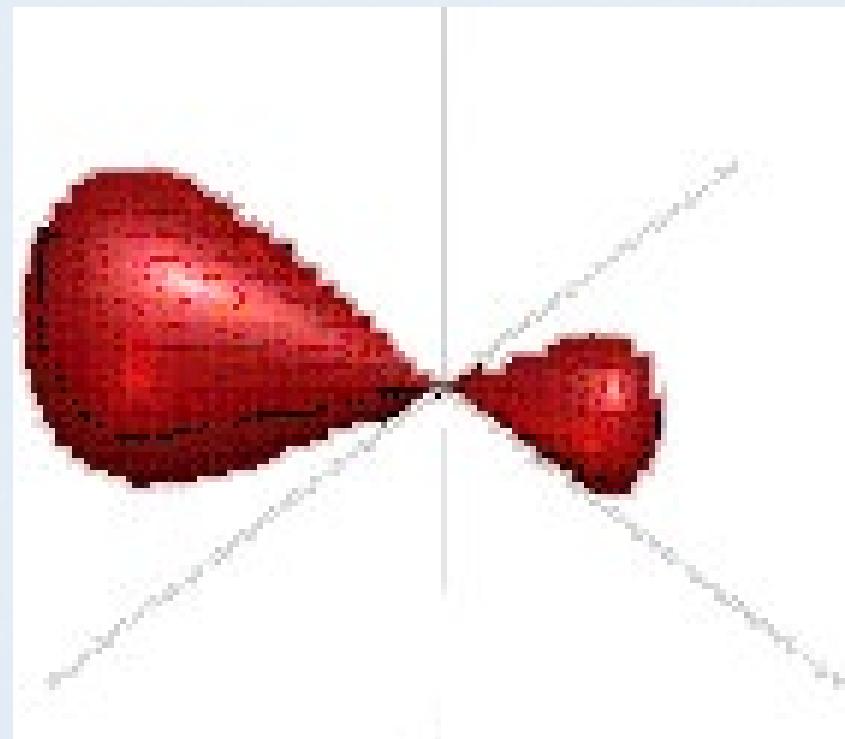

✓ Thuyết lai hóa các AO

- Để tăng mật độ xen phủ, khi tạo liên kết, nguyên tử dùng các AO lai hóa thay thế cho các AO thuần túy s, p, d, f
- Các AOLH tạo thành do sự xen phủ của các AO trong nội bộ nguyên tử.
- Đặc điểm của các AOLH:
- Điều kiện để lai hóa bền
- Các kiểu lai hóa thường gặp: sp, sp², sp³

▪ Đặc điểm của các AOLH:

- Số AOLH = số AO tham gia LH
- Phân bố đối xứng trong không gian
- Hình dạng: giống nhau
- Năng lượng: bằng nhau
- Kích thước: bằng nhau

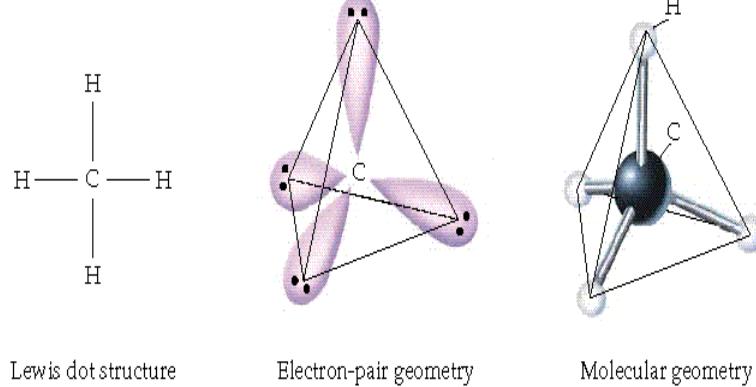
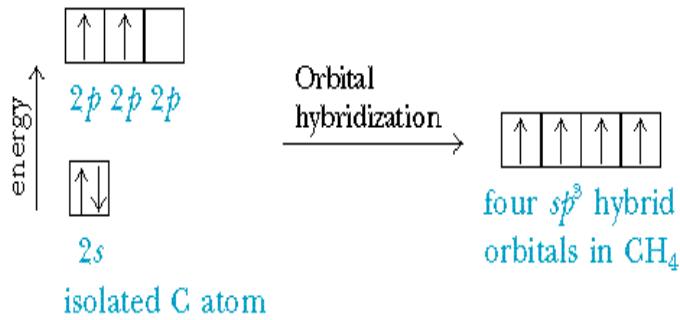
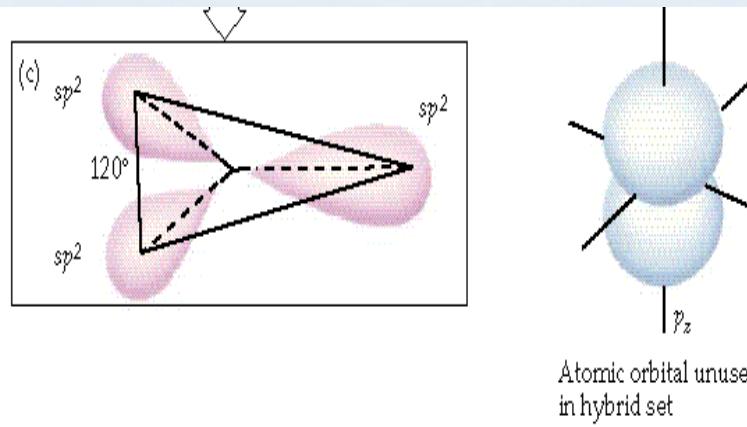
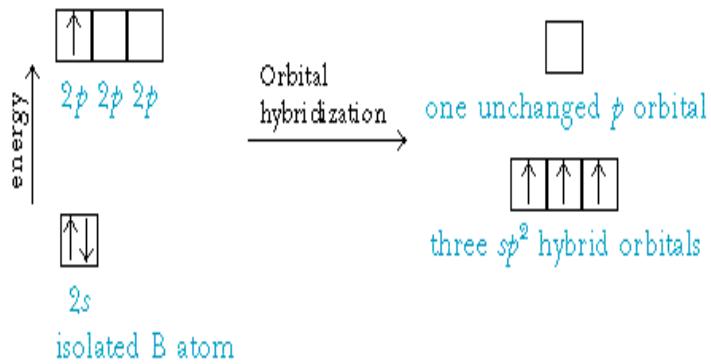
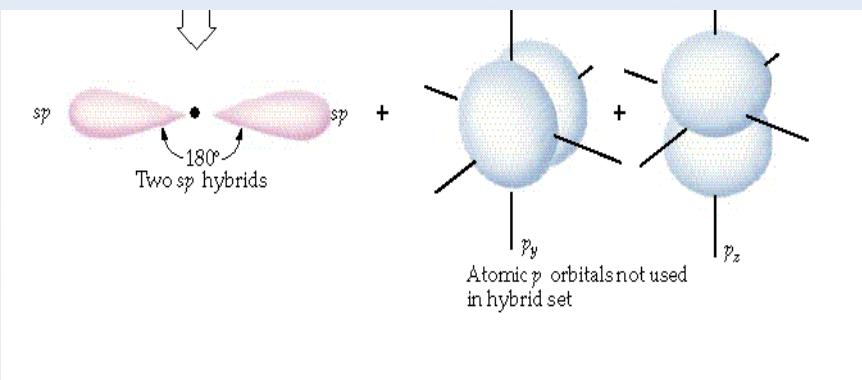
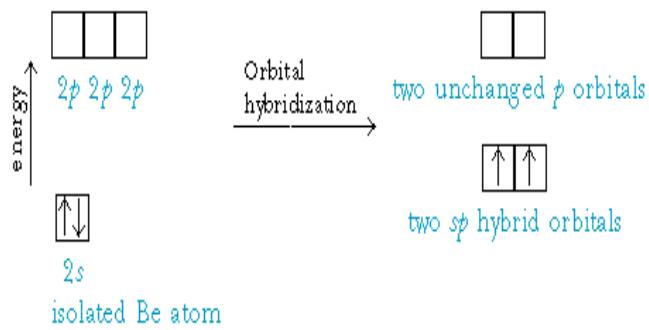
▪ Điều kiện để lai hóa bền

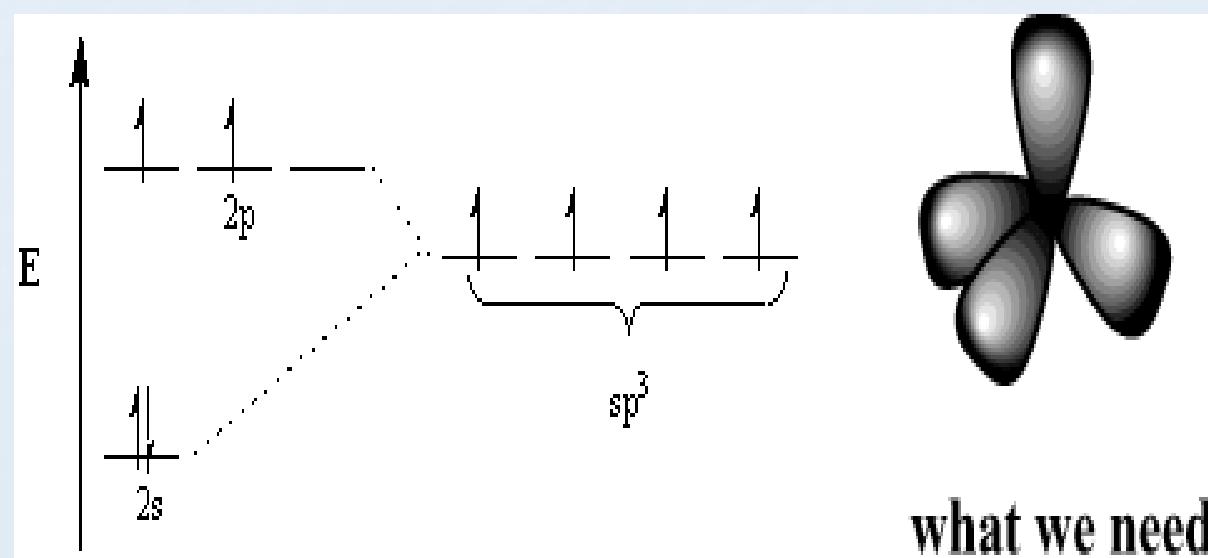
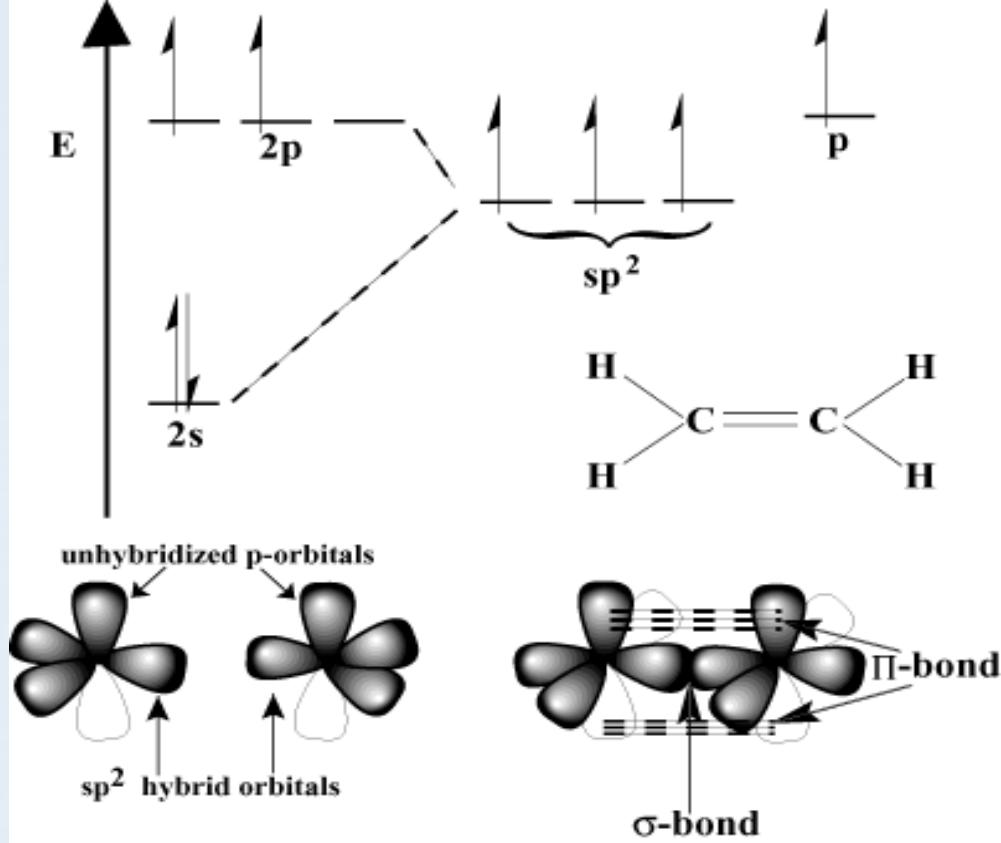
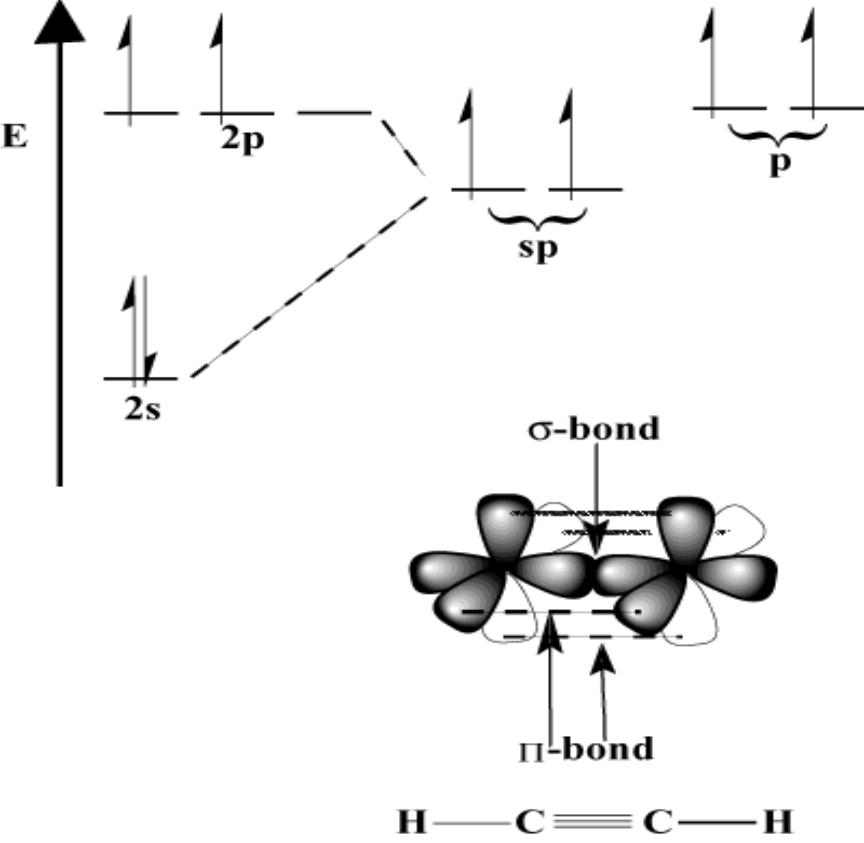
- Năng lượng của các AO tham gia lai hóa xấp xỉ nhau
- Mật độ e của các AO tham gia lai hóa đủ lớn
- Liên kết tạo thành đủ bền
  - ❖ Trong một chu kỳ: $\Delta E_{s-p} \uparrow$: khả năng LH $\downarrow$

	Li	Be	B	C	N	O	F	Ne
ΔE_{2s-2p}	1,9	2,8	5,7	8,1	11,4	18,9	22,6	26,8

- ❖ Trong một phân nhóm: $r \uparrow \rightarrow$ khả năng LH $\downarrow$

Dự đoán trạng thái lai hóa của A trong phân tử AB_n

$$y = \frac{x}{2} + n$$

$y = 2 \rightarrow$ A ở trạng thái LH sp $\rightarrow$ góc LH 180^0

$y = 3 \rightarrow$ A ở trạng thái LH sp² $\rightarrow$ góc LH 120^0

$y = 4 \rightarrow$ A ở trạng thái LH sp³ $\rightarrow$ góc LH

$109^028'$

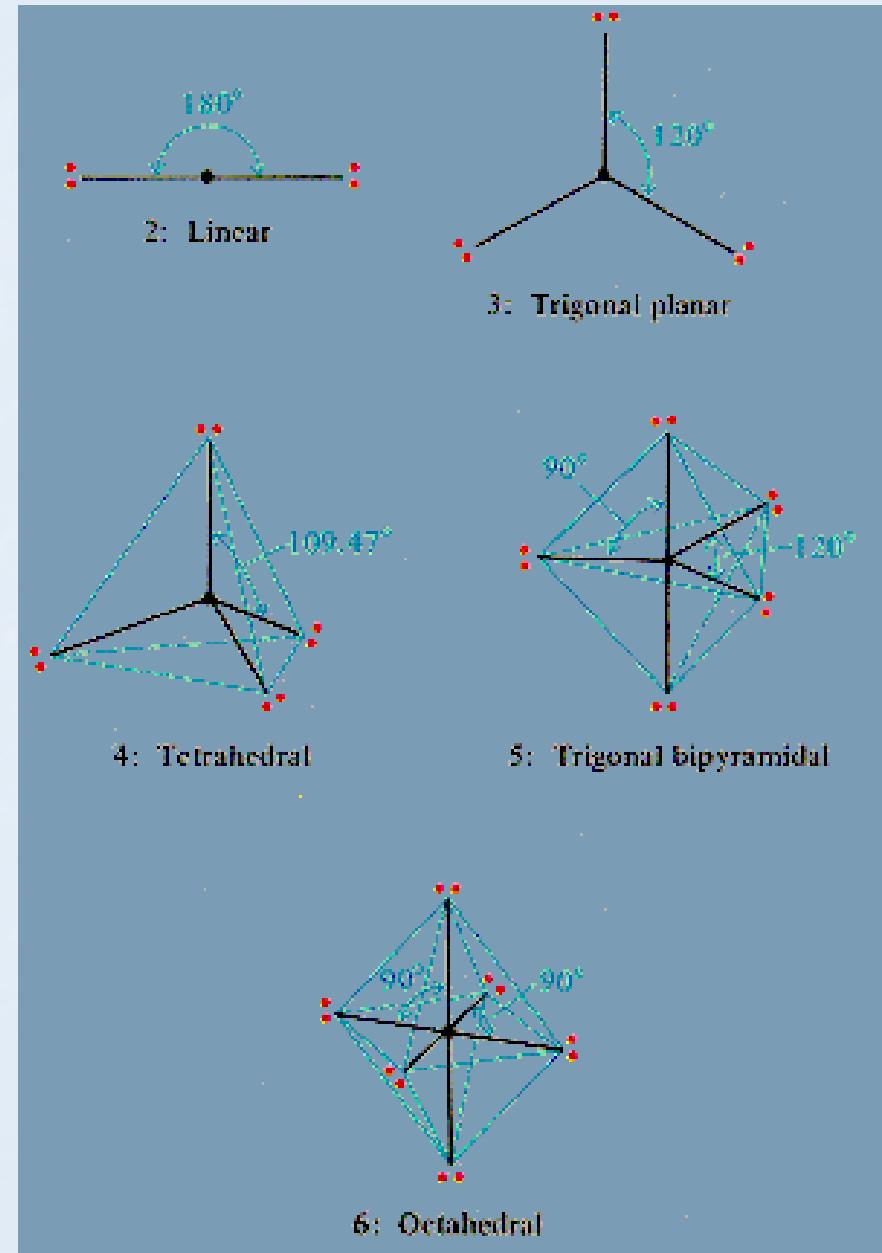
- Cách tính bậc liên kết theo phương pháp VB

$$\text{Bậc liên kết} = \frac{\sum \sigma + \sum \pi}{\sum \sigma}$$

Số lk π = số oxy hóa - số lk σ = số OXH_A – n

✓ Dự đoán cấu hình không gian của phân tử

Kiểu lai hóa của A	Phân tử dạng	Cấu hình không gian của phân tử
sp	AB_2	Đường thẳng
sp^2	AB_2	Góc ($\sim 120^\circ$)
	AB_3	Tam giác đều
sp^3	AB_2	Góc ($\sim 109^\circ 28'$)
	AB_3	Tháp tam giác
	AB_4	Tứ diện đều

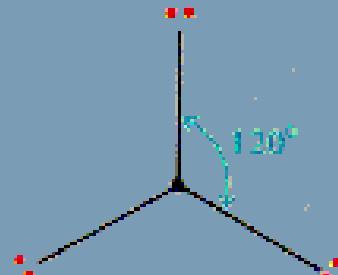
✓ Dự đoán cấu hình không gian của phân tử

- Đối với các phân tử AB_n không có chứa AOLH tự do:
Góc lk = góc LH
- Đối với các phân tử AB_n có AOLH tự do:
  - Hiệu ứng đẩy của $\uparrow\downarrow$ tự do > của $\downarrow\uparrow$ LK > của $\uparrow$
 $\rightarrow$ phân tử càng có nhiều $\downarrow\uparrow$ lk, góc lk càng bị thu hẹp
  - Nếu $x_A < x_B$: Đám mây e nằm lệch về phía B hơn
 $\rightarrow$ góc dễ bị thu hẹp hơn
  - Nếu $x_A > x_B$: Đám mây e nằm lệch về phía A hơn
 $\rightarrow$ góc khó bị thu hẹp hơn

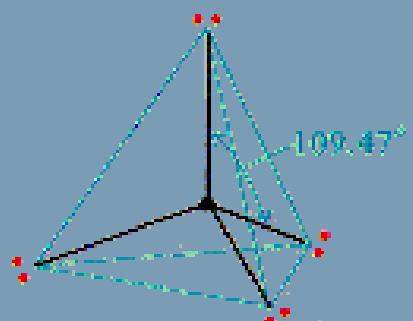

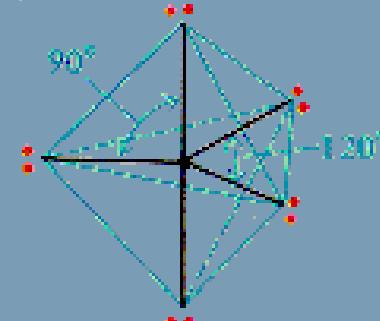
2: Linear

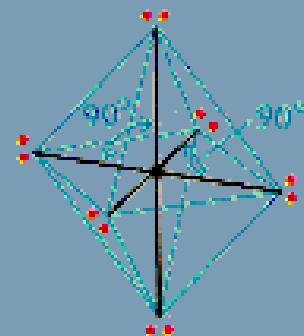
3: Trigonal planar

4: Tetrahedral

5: Trigonal bipyramidal

6: Octahedral

➤ Tính phân cực của liên kết

Đám mây e liên kết phân bố giữa 2 hạt nhân ngtử:

- Khi 2 ngtử tương tác giống nhau: liên kết không phân cực
- Khi 2 ngtử tương tác khác nhau: liên kết phân cực.
  - Đám mây e lệch về phía nguyên tử có độ âm điện lớn hơn → nguyên tử phân cực âm
  - Nguyên tử kia sẽ phân cực dương

$$X_A = X_B$$

cht đồng cực

$$X_A < X_B$$

cht có cực

$$X_A \ll X_B$$

ion

